

STARKARE RÄTT TILL TECKENSPRÅK

1. Modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk

Organisation bakom motionen: Dövas Förening i Örebro län

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

Örebro kommun har från och med höstterminen 2024 beslutat att inte erbjuda modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk. Anledningen till detta beslut är att det inte finns en kursplan för svenskt teckenspråk som modersmål. Skolverket känner till detta problem, men det behöver fattas ett beslut i Riksdagen.

Dövas Förening i Örebro Län har varit i kontakt med Örebro Kommun, som är medvetna om att de bryter mot skollagen/språklagen när de inte längre erbjuder modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk. Dock menar de att det inte går att undervisa utan styrdokument. Dövas Förening i Örebro Län tolkar att de väger lagen gällande styrdokument tyngre än lagen om att erbjuda modersmålsundervisning.

I dagsläget finns det en generell kursplan för modersmål och kursplaner för minoritetsspråk, men ingen av dem kan användas till modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk eftersom dessa kursplaner bygger bland annat på talat språk när det innefattar delar som är kopplade till skriftliga förmågor, texttyper, läsförståelse med mera. Det går inte heller att göra en anpassning av dessa kursplaner enligt Skolverket. Örebro kommun har påbörjat en utredning för att se om och hur de skulle kunna erbjuda teckenspråk för hörande inom ramen för språkval. Eleverna skulle då kunna få undervisning i teckenspråk, men inte modersmålsundervisning i så fall.

Vi har läst att det har varit en statlig utredning (SOU 2016:46) som föreslog att regeringen ger Skolverket i uppdrag att ta fram en kursplan för ämnet modersmål – teckenspråk som likställs med nationella minoritetsspråk (SOU 2016:46, s. 175–176). Vi tolkar tyvärr att inget hände efter denna utredning.

I Sveriges Dövas Riksförbunds nuvarande handlingsplan står det att rätten till *”teckenspråk tryggas genom att teckenspråks- och undervisningsmiljöer, modersmålsundervisning och fullt teckenspråkiga förebilder samt lärare garanteras.”* Modersmålsundervisning är inte längre en garanti. Vi är oroliga att nedläggandet i Örebro sprids till andra kommuner.

Yrkande:

Dövas Förening i Örebro Län föreslår att kongressen beslutar:

- att stoppa nedläggning av modersmålsundervisning i svenskt teckenspråk!

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen ser allvarligt på detta och arbetar för att rätten till modersmålsundervisning måste garanteras i hela landet. Detta sker med stöd av Barnkonventionen som är svensk lag sedan 1 januari 2020, och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionerna omfattar även familjeliv.

Kommuners tolkning på flera håll är att om kursplan inte finns så får inte kursen genomföras. Men många kommuner väljer ändå att genomföra kurserna. Kommunerna hanterar alltså detta på olika sätt och vi har att tydliggöra bristen på likvärdighet mellan kommunerna.

Skolverket måste ges i uppdrag att sträva efter en samsyn och skapa likvärdiga förutsättningar för alla barn att få läsa sitt modersmål i skolan. Frågan behöver drivas vidare på regeringsnivå så att Skolverket får i uppdrag att ta fram kursplaner även i modersmål svenskt teckenspråk. Sedan kan även frågan drivas gällande att ha en generell kursplan som gäller för ämnet teckenspråk så att även andra nationella teckenspråk kan erbjudas på samma villkor som andra modersmål.

Förbundsstyrelsen föreslår att kongressen bifaller denna motion.

2. TAKK

Organisation bakom motionen: Jönköpings Läns Dövas och Teckenspråkigas Förbund

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

Jönköpings Läns Dövas och Teckenspråkigas Förbund har upptäckt att studieförbunden erbjuder kurser i TAKK, det finns mängder av dem! Var finns svenskt teckenspråk hos dem? Det finns nästan inga kurser alls i svenskt teckenspråk. Under en stor del av 1980–1990-talet fanns det mängder av teckenspråkskurser. Vad har hänt?

TAKK är inte svenskt teckenspråk. Hur påverkar vårt teckenspråk i framtiden?

Vi är oroliga för dess utveckling. Tänk en inre bild; en döv elev går i hörande skola och har en elevassistent. Assistenten behöver lära sig teckenspråk och får i stället undervisning i TAKK! Skrämmande utveckling!

Vi anar också att allmänhetens kunskap kring skillnader mellan TAKK och svenskt teckenspråk är låg, därav är vår oro ännu större med tanke på TAKKs stora framgång.

Yrkande:

Jönköpings Läns Dövas och Teckenspråkigas Förbund föreslår att kongressen beslutar:

- att SDR ska bevaka detta och lyfta upp denna stora obalans. Genom att skildra dess olikheter och öka medvetenheten/synliggöra hos studieförbunden att arrangera kurser i svenskt teckenspråk bidrar till en mer positiv anda i samhället.

Svenskt teckenspråk ska synas ute i samhället. Om inte det lyfts upp finns risken stor att dövrörelsen blir påverkad till det sämre i framtiden.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen instämmer i det som motionären lyfter om att kunskapen om teckenspråk och dess skillnad jämfört med TAKK, Tecken som Alternativ och Kompletterande Kommunikation, och TSS, Tecken Som Stöd, behöver höjas.

Som en del av förbundets löpande informationsarbete fortsätter vi att sprida kunskap om teckenspråk och hur viktigt det är för människors delaktighet i samhället. Parallellt kan förbundet initiera kontakt och dialoger med studieförbund för att kartlägga hur kursutbudet i teckenspråk, TAKK och TSS har sett ut, både innehållsmässigt och i omfattning, samt hur kursutbudet i svenskt teckenspråk kan stärkas och bevaras. Kartläggningen kan också beröra vilka faktorer som påverkar utbudet, som exempelvis efterfrågan och kraven på och/eller tillgång till lämpliga studiecirkelsledare/lärare. Andra faktorer kan handla om marknadsföring och information om kurserna. Utifrån den kartläggningen kan förbundet föreslå studieförbunden att utforma lämpliga utvecklingsinsatser med ambitionen att informationen ska bli tydligare, men också att omfattningen av kurserna i svenskt teckenspråk ska öka i hela landet.

Med detta som grund föreslår förbundsstyrelsen att kongressen bifaller motionen.

3. Utan språk inget liv

Organisation bakom motionen: Jönköpings Läns Dövas och Teckenspråkigas Förbund
Organisationens förslag på område till handlingsprogram:
God hälsa och välbefinnande

Motivering:

Jönköpings Läns Dövas och Teckenspråkigas Förbund anser att döva och hörselskadade barn och ungdomar är en målgrupp som ska vara en av de största prioriteringarna i SDR:s arbete under de fyra kommande åren.

Situationen för döva och hörselskadade barn och ungdomar präglas åter av brister i att växa upp i en fullt teckenspråkig miljö, främst under skol- och fritid. Vi ser det med stort allvar och det har pågått under en lång tid.

Samhällets syn på integreringen överensstämmer inte med våra egna erfarenheter som bland annat ofta handlar om utanförskap, språkbrister, isolering med mera.

SDR måste under de kommande åren arbeta aktivt för att få tillbaka guldålderns tid! Döva barns och ungdomars rätt till ett rikt och tryggt liv, en kreativ fritid, kunskaps- och tvåspråkig utveckling är den största prioriteringen.

Med hjälp av ett forskningsresultat kan det oftast innebära att samhället får en tydlig förståelse och kan snabbt förhindra utklassning av döva barn och ungdomar i samhället.

Yrkande:

Jönköpings Läns Dövas och Teckenspråkigas Förbund föreslår att kongressen beslutar att SDR under de kommande fyra åren ska arbeta för:

- att samarbeta med något forskningsinstitut och starta en utredning/forskning. Forskarna ska forska och följa upp en stor grupp döva från småbarn till vuxen ålder med olika bakgrunder. Forskningen ska kunna visa olika områden hur dagens dövas situation ser ut; psykisk och fysisk hälsa, yrkes- och utbildningsval, social hälsa och fritid med mera – ja, ett helhetsperspektiv.
- att aktivt arbeta för döva och ungdomars rätt till två språk (svenskt teckenspråk och svenska), bra grund för psykisk och fysisk hälsa, utvecklande fritid på deras egna villkor, rätt till god kunskapsnivå enligt Skolverkets bedömning av kunskapsnivåer med mera.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Motionären önskar att förbundet samarbetar med forskningsinstitut med syfte att starta en utredning eller forskning som följer en grupp döva från småbarnsåldern till vuxen ålder i ett helhetsperspektiv. Utredningar och olika studier i forskningssyfte är mycket viktiga underlag för vårt arbete, däribland de som har dövas delaktighet i fokus och på sikt kan bidra till ett bättre samhälle.

Förbundsstyrelsen antog ett forskningspolitiskt program 2014 med avsikten att särskilt främja forskning i några prioriterade områden såsom dövstudier samt vikten av teckenspråk och dess betydelse för hälsa och social hälsa. (<https://sdr.org/nyheter/forskningspolitiskt-program/>)

I programmet framgår det också att förbundet ska förmedla och sprida information om intressanta forskningsarbeten och resultat i våra informationskanaler. Sedan 2014 har Dövas Tidning frekvent publicerat populärvetenskapligt innehåll, i samarbete med olika forskningsverksamheter och universitet, där vetenskapliga studier och aktuella forskningsresultat synliggjort.

Att initiera en ny forskning är mycket resurskrävande och att även följa en särskild grupp från småbarnsåldern till vuxen ålder i longitudinella studier innebär att de slutliga resultaten dröjer orimligt länge, kanske upp till två decennier. Detta förutsätter stora ekonomiska och personella resurser.

Förbundsstyrelsen instämmer i vikten av forskning och förbundet följer redan pågående forskning och studier. Vi deltar i konferenser, seminarier och har dialoger med olika instanser och parter som driver dessa. Resultaten av deras arbeten hänvisar vi till i vårt intressepolitiska arbete i bland annat skrivelser, remissvar och politiska kontakter.

Motionen lyfter också barn och ungas rätt till två språk, genom svenskt teckenspråk och svenska, vilket är ett område som är centralt i förbundets arbete. Det arbetet sker löpande och inom ett flertal områden, vilket också synliggörs i ett antal andra motioner som kongressen behandlar. Förbundet arbetar också ständigt med kunskaps- och informationsspridning om teckenspråk och dess betydelse för döva i alla åldrar.

Förbundsstyrelsen föreslår att kongressen anser motionen besvarad.

4. Arbetsgrupp för starkare rätt till teckenspråk

Organisation bakom motionen: Malmö Dövas Förening (motion 1)

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

Vid SDR:s kongress behandlades Malmö Dövas Förenings motion nr 1 "SDR ska bevaka teckenspråkets framtid mer aktivt".

Förbundsstyrelsens förslag till beslut var att avslå motionen.

Kongressen beslutade att ge motionen bifall till att omgående skapa en arbetsgrupp.

Malmö Dövas Förening anser att SDR:s viktigaste uppgift är att stärka det svenska teckenspråkets ställning så att det genomsyrar all verksamhet i det svenska samhället. I SDR:s handlingsprogram för 2022–2025 står det följande: "*a. Stärka teckenspråkets ställning i Sverige och inom alla områden genom strategisk opinionsbildning, framtagning av material, samverkan med våra lokala och regionala organisationer samt genom expert- och arbetsgrupper.*" Någon arbetsgrupp har således inte bildats omgående.

Vidare står det i handlingsprogrammet: "*Rätten till teckenspråk är grundläggande i våra liv och en viktig faktor för att uppnå en god livskvalitet. Det svenska teckenspråkets ställning ska stärkas i svensk lagstiftning, så att människors rätt till teckenspråk kan förverkligas inom olika samhällsområden.*"

Vi anser att en arbetsgrupp skulle kunna vara en resurs i att ge förbundet nya infallsvinklar i SDR:s huvuduppgift om att förstärka teckenspråkets ställning. Detta arbete kräver även en samverkan med EUD och Sveriges EU-representanter i EU, då det finns en styrande tolkning hos EU om att teckenspråket inte kan få samma rättsliga status som övriga nationella minoritetsspråk.

Det svenska teckenspråket är SDR:s huvudfråga i arbetet med tillgänglighet genom teckenspråk och bör arbeta för att lyfta dess status på **minst samma nivå** som de nationella minoritetsspråken och **inte** bara att det **motsvarar** de nationella minoritetsspråken. Det är SDR:s viktiga **prioriterade** område att ta fram ett redskap för att ge det svenska teckenspråket en starkare genomslagskraft i områdena "God hälsa och välbefinnande", "Minskad fattigdom" och "Mer jämlikt samhälle".

Det bör finnas en styrka med en arbetsgrupp bestående av kompetenta personer som kan rekryteras som komplement till SDR:s styrelse och personal i denna för SDR viktiga fråga.

Yttrande från distriktsorganisation:

Skånes Dövas Distriktsförbund stödjer motionen. Distriktsförbundet har även till kongressen 2021 lämnat ett yttrande om att en arbetsgrupp bör bevaka teckenspråkets ställning samt arbeta för att förstärka den.

Yrkande:

Malmö Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att Sveriges Dövas Riksförbund omgående skapar en arbetsgrupp för att stärka det svenska teckenspråkets ställning.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Vid kongressen 2021 behandlades motioner inför perioden 2022 till 2025, vilket också är den period som förbundets handlingsprogram gäller. Precis som motionären lyfter föreslog förbundsstyrelsen ett avslag, vilket inte kongressen inte godtog och i stället biföll motionen. Det nu gällande handlingsprogrammet och verksamhetsåret 2025 är inte ännu avslutat.

Förbundsstyrelsen gjorde, tidigt under mandatperioden, bedömningen att det arbete som behövdes för att utreda konsekvenserna av olika vägval för teckenspråkets ställning var lämplig att driva i projektform. Förbundet har därför efter den senaste kongressen initierat ett arbete för en projektansökan till Arvsfonden. I det arbetet strävade vi efter medverkan av en part som involverar regioner och kommuner. Förbundet sökte då samarbeten och potentiella medsökanden till projektet, bland annat med teckenspråksavdelningen på Institutet för språk och folkminnen (Isof) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). I projektet skulle en expertgrupp, utöver en styr- och referensgrupp, tillsättas. Förbundet fick beskedet att Isof var intresserade av projektet och kunde ingå i en expertgrupp men inte i en styr- eller referensgrupp. Svaret från SKR var att de inte kunde samverka i projektet och med förbundet som intresseorganisation.

Utifrån dessa besked tog förbundet ett omtag i frågan och resonerade hur ett effektivt påverkansarbete kan formas. Idéen om en föreställning föddes och resulterade i projektet *Omvända världen* version 2.0 och dess föreställning *Audism genom livet*. Med stöd av Postkodlotteriets stiftelse har vi fått möjligheten att uppmärksamma teckenspråkets ställning och varför den behöver stärkas. Projektet genomförs i samarbete med Riksteatern Crea sedan mars 2024 och pågår till hösten 2025. Under turnén hösten 2024 har föreställningen och frågan om teckenspråkets ställning fått mycket uppmärksamhet. Ett flertal samtal och dialoger gjordes med politiker och beslutsfattare på lokal, regional och nationell nivå. Under våren 2025 visades föreställningen på Folk och Kultur i Eskilstuna och i Riksdagen under ett riksdagsseminarium. Arbetet för att följa upp dialogerna och bevakning av olika politiska intentioner sker löpande med målet om en starkare ställning för det svenska teckenspråket.

I projektet *Omvända världen* görs också kartläggningar genom olika enkätundersökningar om dövkultur samt myndigheter, kommuner och regioners syn på teckenspråkets ställning. Utifrån dessa kartläggningar fortsätter vi arbetet för att klargöra optimala vägval för det svenska teckenspråket. Ska det svenska teckenspråket jämföras med svenska eller minoritetsspråk? Blir det konsekvenser för vissa insatsområden som exempelvis TUFF-utbildningen, modersmålsundervisning, särskilda insatser inom vuxenutbildning och arbetsmarknad (SIUS-stöd och dövkonsulenter) som inte finns inom minoritetsgrupper eller språken?

Motionären yrkar om att en arbetsgrupp ska tillsättas, i enlighet med kongressbeslutet 2021. Som det redan framgått är inte verksamhetsåret 2025 avslutat ännu. Frågan om en arbetsgrupp kan aktualiseras och påbörjas innan årets slut, om förbundsstyrelsen bedömer det som en lämplig arbetsmetod. I så fall är det möjligt att olika experter eller funktioner kopplade till teckenspråkets ställning tillfrågas om att ingå. För nuvarande anser förbundsstyrelsen inte att tillsättandet av en arbetsgrupp är en riktpunkt för att nå målen för en starkare rätt till teckenspråk, utan snarare är ett av flera möjliga arbetssätt. Med detta som grund föreslår förbundsstyrelsen att kongressen avslår motionen.

5. Erkännande av svenskt teckenspråk som ett språk

Organisation bakom motionen: Stockholms Dövas Förening

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

I språklagen (SFS 2009:600) har det svenska teckenspråket (STS) likvärdig ställning som de nationella minoritetsspråken (finska, jiddisch, meänkieli, romska och samiska). Men i särdrag och förordningar har de nationella minoritetsspråken och nationella minoriteterna starkare stöd än STS och teckenspråkiga döva. Exempelvis i minoritetslagen (SFS 2009:725) finns det förvaltningsområden som ska erbjuda förskoleplats och äldreboende samt starkare rätt till modersmålsundervisning på sitt modersmål enligt skollagen (2010:800).

Svenskt teckenspråk är ett fullvärdigt språk med egen grammatik och struktur. Det har använts av döva och hörselskadade i Sverige i många generationer och spelar en central roll i deras kultur och identitet. Trots detta har svenskt teckenspråk ännu inte fått en bekräftad status som nationellt minoritetsspråk och är därmed mindre synligt för samhällets skyldigheter att skydda och främja STS.

Att erkänna det som ett nationellt minoritetsspråk skulle inte bara vara ett erkännande av dess betydelse utan också ett steg mot ökad jämlikhet och inkludering i samhället. Det skulle ge det svenska teckenspråket ökad status och synlighet, vilket även innebär stärkt skydd och bevarande.

Det skulle även stärka döva och hörselskadades tillgång till utbildning och samhällstjänster på svenskt teckenspråk samt medföra ökad medvetenhet och förståelse för dövas kultur och språk bland allmänheten.

Yrkande:

Stockholms Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att SDR ska arbeta för att regeringen tillsätter en utredning som ska göra en översyn av svenskt teckenspråks ställning och ge förslag på förändringar för att förstärka svenskt teckenspråk, till exempel som ett nationellt minoritetsspråk eller motsvarande.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen instämmer med motionären att ett erkännande av svenskt teckenspråk som ett språk kan ge betydande ökning av status och synlighet, men även insatser, stöd och stärkt skydd samt bevarande. Detta arbete mot ett erkännande av svenskt teckenspråk som ett språk kan också jämföras med stärkt rätt till teckenspråk och starkare status i samhället.

Språklagen har delvis erkänt svenskt teckenspråk som ett språk, men också att språket ska uppmuntras att användas, utvecklas och stärkas för enskilda individer (om individen har behov av det, vilket ger utrymme för tolkningar om vem som behöver teckenspråk och ej).

Förbundet har arbetat för dessa mål kontinuerligt genom olika kanaler som tolktjänsten och rätten till tolk, inom utbildningen med skollagen, rättsväsendet, taxibehörighet, etcetera. Frågorna finns hela tiden som pågående arbete. Vi får hela tiden stöta på politiken att föreslå åtgärder för att förstärka svenskt teckenspråk ännu mer och på grupp-

och strukturnivå.

Den tidigare utredningen Teckenspråk och teckenspråkiga – översyn av teckenspråkets ställning (SOU 2006:54, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2006/05/sou-200654/>) har många förslag på åtgärder som är användbara, och med viss uppdatering eller modernisering kan de kanske konkretiseras. Flera av frågorna som finns i utredningen är obearbetade, men kan tas fram och användas.

Förbundsstyrelsen ser att det blir en begränsad flexibilitet att binda sig till det mål som motionären önskar - att tillsätta en utredning och göra en översyn. Det finns olika arbetssätt för att få fram förslag på åtgärder som regeringen får ta ställning till (eller föreslå i vilka former).

Med anledning av ovanstående föreslår förbundsstyrelsen att kongressen avslår motionen.

6. Svenskt teckenspråk ska ingå i statliga satsningar för nationella minoritetsspråken

Organisation bakom motionen: Stockholms Dövas Förening

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

Enligt språklagen från 2009 har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja både det svenska teckenspråket och de nationella minoritetsspråken i Sverige. Tyvärr återspeglas detta inte i praktiken. I offentliga verksamheter behandlas ofta endast de nationella minoritetsspråken, medan svenskt teckenspråk inte ges samma utrymme och stöd. Detta innebär att svenskt teckenspråk inte får samma möjligheter och resurser som de nationella minoritetsspråken.

Stockholms Dövas Förening föreslår därför att SDR arbetar för att säkerställa att statliga, regionala och kommunala satsningar likställer svenskt teckenspråk med de övriga nationella minoritetsspråken.

Yrkande:

Stockholms Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att svenskt teckenspråk likställs med de nationella minoritetsspråken i statliga satsningar.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen instämmer med motionären om att det behövs fler satsningar och mer resurser för att stärka det svenska teckenspråkets ställning. Förbundet har dock inte tagit ställning om det optimala vägvalet för teckenspråkets ställning, som också framgår i förbundsstyrelsens yttrande i motion fyra. För att ta ställning behöver förbundet även ha dialog med organisationer och medlemmar. Ett sätt är att finna de bästa alternativen för en stärkt ställning för svenskt teckenspråk är genom projektet Omvända världen och föreställningen *Audism genom livet*. Dialog med politiker för en ökad förståelse ökar de politiska ambitioner och viljan att säkra svenska teckenspråkets status. Ambitionen bör vara att bevara, utveckla och inte minst att använda språket ur ett kulturellt och språkligt perspektiv – inte bara om behovet finns.

Motionären hänvisar till statliga satsningar till de nationella minoritetsspråken med språklagen som utgångspunkt. Dessa satsningar bygger på regeringens långsiktiga plan för revitalisering av minoritetsspråken (2009:728) och inte språklagen (2009:600).

Förbundet har följt olika arbeten kring teckenspråkets ställning hos våra grannländer. Finland har haft sitt språkpolitiska program i över tio år och på nationell nivå har den finska regeringen gjort satsningar kring det finska teckenspråket. I Norge är norska teckenspråket jämställt med norska språket och minoritetsspråken från 2021. Men i en utredning som genomfördes och avslutades 2023 lyftes ett flertal förslag på satsningar för det norska teckenspråket. Dessa har dock inte genomförts ännu.

I Sverige genomfördes den statliga utredningen [Teckenspråk och teckenspråkiga – Översyn av teckenspråkets ställning](#) (SOU 2006:54) 2006. I utredningen finns ett flertal föreslagna åtgärder som inte ännu konkretiserats men fortfarande är aktuella och av intresse för förbättringen av teckenspråkets ställning.

EUD har under 2024, på General Assembly i juni och under ett webinar i november, belyst European Charter for Regional or Minority Languages (ECML) där förbundet deltog. ECML syftar till att skydda och främja språk som används av minoriteter. EUD har haft ett arbete där de gjort en rapport, vars grund nu ska utformas till en deklaration. Detta arbete är pågående och ska lyftas igen under våren 2025, med bland annat godkännande av de nationella dövförbunden. Det är fördelaktigt att avvakta detta arbete för att se hur den kan harmoniseras med vår nationella situation och rådande lagstiftning.

Förbundet ser gärna att svenska teckenspråket har en ställning som erkänner språk och kultur samtidigt som funktionshinderperspektivet bibehålls. I det senare finns satsningar för döva som behöver säkras, exempelvis inom Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, tolktjänsten och Teckenspråksutbildning för föräldrar till döva barn (TUFF). De återfinns inte inom ramen i satsningar för de nationella minoritetsspråken. Motionären yrkar att svenskt teckenspråk likställs med de nationella minoritetsspråken i statliga satsningar. Förbundsstyrelsen anser att ett sådant ställningstagande behöver föregås av en fördjupad analys av fördelar och risker att likställa svenskt teckenspråk med de nationella minoritetsspråken i Sverige.

Förbundsstyrelsen föreslår därmed att kongressen avslår motionen.

7. Svenskt teckenspråk som ett nationellt minoritetsspråk

Organisation bakom motionen: Uppsala Läns Dövas Förening

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

När Sverige antog den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk gjordes bedömningen att teckenspråket inte uppfyller kriterierna för att klassas som nationellt minoritetsspråk. Enligt språklagen har dock det svenska teckenspråket en ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken. De bestämmelser i språklagen som gäller för minoritetsspråken omfattar därmed också teckenspråket, vilket innebär att det svenska teckenspråket ska skyddas och främjas av alla statliga och kommunala myndigheter samt offentliga organ. Språklagens riktlinjer kräver att myndigheter och kommuner aktivt

arbetar för att stärka teckenspråkets ställning och synliggöra det i samhället. Detta kan ske genom översättningar, tillhandahållande av teckenspråkstolk i offentliga sammanhang samt inkludering av dövas och hörselskadades perspektiv i beslut och processer som påverkar teckenspråkiga.

Vissa grupper i samhället har historiskt sett varit utsatta för diskriminering och förföljelse och diskrimineras fortfarande i högre grad än andra, till exempel nationella minoriteter. Därför har dessa grupper särskilt skydd i internationell och nationell lagstiftning. Sveriges nationella minoriteter med sådant särskilt skydd är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetspolitiken är ett område där det krävs mer arbete för att säkra alla människors lika värde och rättigheter både nationellt och lokalt.

Utöver att mänskliga rättigheter ska gälla alla, har kommuner skyldighet enligt Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) att skydda, främja och stödja nationella minoriteters kultur, språk och identitet. I Agenda 2030 formuleras att ingen ska lämnas utanför och i de nationella folkhälsomålen pekas nationella minoriteter inklusive teckenspråkiga ut som extra utsatta grupper. I barnkonventionen är det tydligt uttalat att barns och ungas rättigheter alltid ska vara i fokus och att de ska inkluderas i beslut som berör dem. Sammantaget betyder detta att samhället förbinder sig till att arbeta med nationella minoriteter och minoritetsspråk utifrån både konventioner och lagar. Som ett exempel har Örebro kommun tagit beslut om att hantera även teckenspråkiga som en nationell minoritet och svenskt teckenspråk som ett minoritetsspråk, vilket betyder att dessa inkluderas i arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Enligt minoritetslagens intentioner ska de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande innebära att formerna för samråd ska förbättras och de nationella minoriteterna ska ges reellt inflytande i frågor som berör dem. Politiskt deltagande ska uppmuntras. Utarbetande av olika former för inflytande inom de nationella minoriteterna bör främjas. Det kan till exempel handla om deltagande i olika brukarråd eller andra samverkansföretag. Kvinnors och ungas deltagande ska främjas. De nationella minoriteterna ska ges tillgång till olika nationella, regionala och lokala dialogföretag på likvärdiga villkor som majoritetsföreträdare. Strukturella hinder mot inflytande ska, så långt det är möjligt, undanröjas.

Minoritetslagen innehåller skydd för språk och kulturell identitet, vilket innebär att man ska stödja de nationella minoritetsspråken så att de hålls levande. Det betyder att de nationella minoriteterna ska ges möjligheter att tillägna sig, bruka och utveckla sitt modersmål och utveckla en egen kulturell identitet. De nationella minoriteterna ska kunna överföra sitt minoritetsspråk och sin kultur till nästa generation. De nationella minoritetsspråken, som utgör en del av det svenska kulturarvet, ska kunna bevaras och utvecklas som levande språk i Sverige.

Idag kan man konstatera att det svenska teckenspråkets ställning tappar mark jämfört med de andra nationella minoritetsspråken. Myndigheter och övriga samhället uppfattar inte språklagens intentioner när det gäller det svenska teckenspråket. Självklara rättigheter som omnämns i minoritetslagen för de nationella minoritetsspråken kan döva och teckenspråkiga inte åberopa som stöd för sina rättigheter. För att ta del av det man har rätt till bör Sveriges Dövas Riksförbund aktivt arbeta för att svenskt teckenspråk och döva/teckenspråkiga ska bli ett nationellt minoritetsspråk och en nationell minoritet.

För att säkerställa att teckenspråkiga – däribland döva, dövblinda, personer med hörselskada, CODA (Children of Deaf Adults) – får sina rättigheter till språk, information och samhällsdeltagande tillgodosedda samt för att minska strukturell och individuell minoritetsstress, motverka audism och stärka det svenska teckenspråkets ställning och bli sedda som ett nationellt minoritetsspråk och en nationell minoritetsgrupp. Genom att

erkännas som ett nationellt minoritetsspråk har samhället ansvar att se till att inflytande och delaktighet stärks och att svenska teckenspråket utvecklas och den kulturella identiteten stärks.

Yrkande:

Uppsala Läns Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att Sveriges Dövas Riksförbund ska arbeta för att svenska teckenspråket ska ingå i nationella minoritetsspråk och nationella minoriteter.
- att Sveriges Dövas Riksförbund fördjupar samarbetet med andra organisationer som samlar nationella minoriteter.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen har inte tagit ställning till om det svenska teckenspråket ska ingå i nationella minoritetsspråk och nationella minoriteter. Vi kan därför inte arbeta mot det mål som motionären förordar. Vidare vill motionären att förbundet fördjupar samarbetet med andra organisationer som samlar nationella minoriteter. Förbundsstyrelsen ser att det inte är aktuellt att förbinda organisationen till samarbeten, på alla nivåer, med nationella minoriteter av den anledningen att det redan finns ett etablerat nätverk. Nästan alla våra anslutna organisationer är anslutna till lokala och regionala samverkansorganisationer för funktionshinderrörelsen, och på en del håll har de representation i exempelvis samråd, brukarråd eller forum för samråd, dialog eller samverkan. Idag har vi på alla plan och nivåer svårigheter att hitta personer som kan representera i dessa. Vi behöver många fler som kan och vill representera oss, om vi utökar våra representationer till nätverk som samlar nationella minoriteter.

Förbundsstyrelsen anser att det behövs ett arbete som främst visar oss vilken status och ställning det svenska teckenspråket bäst befinner sig i. Det arbetet innefattar utbildning och kunskapsinsatser i hela organisationen. Vi behöver svar på vilka risker och/eller möjligheter som medför ett inkluderande i de nationella minoritetsspråken och nationella minoriteter. Det finns många andra påverkansfaktorer som vi behöver beakta innan ställningstagandet, till exempel hur olika lagar och bestämmelser utifrån funktionshinderperspektiven på individ-, grupp- och struktur/systemnivåer kan påverkas.

Av ovanstående motivering föreslår förbundsstyrelsen att kongressen avslår motionen.

8. Marknadsföring av svenskt teckenspråk

Organisation bakom motionen: Stockholms Dövas Förening

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

För att öka genomslaget och synligheten av svenskt teckenspråk föreslår vi att Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) aktivt marknadsför svenskt teckenspråk. Detta kan göras genom att skapa innovativa och engagerande reklamkampanjer i samarbete med olika aktörer, såsom ICA och andra företag. Målet är att skapa nyfikenhet, öka kunskapen och sprida information om svenskt teckenspråk till en bredare publik.

Yrkande:

Stockholms Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att SDR ska utveckla och marknadsföra svenskt teckenspråk i samarbete med professionella distributörer och företag för att sprida kunskap och öka medvetenheten hos samhället.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Motionären önskar att SDR ska utveckla och marknadsföra svenskt teckenspråk i samarbete med professionella distributörer och företag. Uppdraget att sprida information och kunskap om det svenska teckenspråket är ett av förbundets mest centrala. Detta sker i förbundets löpande arbete.

Förbundsstyrelsen anser att yrkandet rimligt lyfter det informationsarbete som behövs och delvis redan görs idag, men självklart kan utvecklas. Det är dock för detaljstyrt i det avseendet om vilka förbundet ska samarbeta med. Vilka samarbetsparter förbundet anser vara lämpliga i en sådan satsning behöver beredas och utredas. Det finns utöver företag och distributörer en mängd andra aktörer, såsom exempelvis ideella organisationer och stiftelser, som kan vara bättre lämpade samarbetsparter i en sådan satsning. En större informationskampanj eller satsning som önskas och beskrivs i motionen förutsätter en större finansiering som förbundet inte kan garantera under den kommande mandatperioden, med hänvisning till den ekonomiska situationen förbundet befinner sig i. Förbundet noterar dock önskemålet om en extra marknadsföring där vi lyfter det svenska teckenspråket och tar med det i vårt löpande arbete.

Förbundsstyrelsen föreslår därför att kongressen avslår motionen.

9. Förenklad antagning till specialskola

Organisation bakom motionen: Stockholms Dövas Förening

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

SDF vill att det ska bli mycket enklare att söka och antas till specialskola. Det ska vara barnets egna behov och önskemål som ska vara styrande. Föräldrar ska inte skrämmas bort med en massa utredningar som ska göras i förväg och bifogas till ansökan. Övergångarna mellan förskola, förskoleklass och specialskola ska vara smidiga.

Yrkande:

Stockholms Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att SDR ska arbeta för att hela det praktiska antagningsförfarandet hos SPSM avseende ansökan till specialskola, inklusive förskoleklass, ska avsevärt förenklas och underlättas för sökande vårdnadshavare;
- att SDR ska arbeta för att antagningskriterierna till specialskolorna ska breddas så att alla, oavsett form och grad av hörselnedsättning, som vill gå i specialskola ska få möjlighet att göra det.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen föreslår att kongressen bifaller båda att-satserna, då vi anser att en förenklad antagning till specialskolan är en viktig förutsättning för att få en enhetlig skolgång och ett fritt skolval. Men det förutsätter en ändring av skollagen och dess formulering för att kunna jobba vidare med utformningen av antagningsförfarandet och behörighetsförordningen. Detta är ett pågående och långsiktigt arbete. Skollagen ska anpassas till hur verkligheten ser ut för döva barn och unga, bland annat med stöd av barnkonventionen. I vårt arbete strävar vi också efter att döva barns tillgång till önskade förskolor ska stärkas.

Förbundsstyrelsen föreslår att kongressen bifaller motionen.

10. SPSM ska erbjuda förskola

Organisation bakom motionen: Stockholms Dövas Förening

Organisationens förslag på område till handlingsprogram:

Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

SDF ser ett stort problem med nedlagda förskolor för döva och hörselskadade barn och bristande levande språkmiljöer i de förskolor som finns kvar. Lokalt har vi sett att döva barn med teckenspråk som första språk får en enorm utveckling när de, i stället för de sista åren i förskolan, i förväg fått börja i förskoleklass vid specialskola där det finns en rik teckenspråksmiljö jämfört med i förskolan. SDF anser därför att staten även bör ta ansvaret för att erbjuda teckenspråkig förskola och att den skolformen bör implementeras i SPSM:s verksamhet.

Yrkande:

Stockholms Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att SDR ska arbeta för att Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) även ska erbjuda förskoleverksamhet på teckenspråk för barn som är döva, hörselskadade eller som vill vara i en teckenspråkig förskolemiljö, i direkt anslutning till de regionala specialskolorna.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Förbundsstyrelsen instämmer helt i motionärens tankar att alla barn ska erbjudas svenskt teckenspråk tidigt.

Om vi blickar tillbaka i tiden kan vi konstatera att tillgången till kommunala förskoleverksamheter för döva barn på svenskt teckenspråk var större. Förbundsstyrelsen anser att det är nedslående att förskoleverksamheter på svenskt teckenspråk inte förekommer i lika stor utsträckning som tidigare. Vi har pågående informationsarbeten kring värdet av teckenspråk tidigt och det arbetet ska intensifieras. Majoritetssamhället behöver få kunskap om döva barns behov och vikten av dövkompetens i olika verksamheter behöver lyftas.

Motionären önskar att Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, träder in som huvudman för förskoleverksamhet riktad mot döva barn. Frågan är idag komplex då lagstiftningen har en stor påverkan på hur olika skolformer ska bedrivas. Förskolan är inte en del av skolplikten och har därför andra pedagogiska mål än andra grundskoleformer. Specialskolan omfattas däremot av obligatorisk undervisning som gäller från det år barnet

fyller sex år.

Vidare är förskoleverksamheten en kommunal verksamhet och ansvarar för att ge alla barn, oavsett behov, rätt till en tillgänglig förskola. Detta inkluderar även döva och hörselskadade barn. Förbundsstyrelsen är högst medvetna om att detta absolut inte fungerar i praktiken och leder till påtaglig oro för vårdnadshavare för hur deras mindre barn får en god tillvaro i sina förskolor.

Antagning till Specialskolan idag kräver en omfattande ansökningsprocess vilket även kan gälla för barn som söker till förskoleverksamhet. Det kan innebära en viss utslagning som nu sker hos specialskolan. Om huvudmannskapet för förskolan förändras – vilka risker finns? Vad händer då med de fungerande förskoleverksamheter som finns på olika orter runt om i landet? Det gäller både förskolor som ligger i en ort där specialskola finns eller i en ort där specialskola saknas. Kan en konsekvens bli att det blir ett argument för dessa kommuner att avveckla verksamheten med hänvisning till att SPSM har huvudansvaret? Det kan i så fall leda till att fler barn blir utan teckenspråkig förskola. Innebär det att endast vissa orter erbjuder förskoleverksamhet till döva barn? Att propagandera för en förskola i direkt anslutning till en specialskola är även en detaljstyrning som är svår att genomföra i praktiken då vissa skolor är så kallade tvillingsskolor och delar grundskoleområde med hörande barn.

Det är komplext att i förväg förutse vilka konsekvenser denna föreslagna ändring kan innebära och med den anledningen föreslår förbundsstyrelsen att kongressen avslår motionen.

11. Undanröja juridiska hinder för etablering av teckenspråkig friskola

Organisation bakom motionen: Stockholms Dövas Förening
Organisationens förslag på område till handlingsprogram:
Starkare rätt till teckenspråk

Motivering:

SDF anser att det är viktigt att det ska finnas möjlighet att starta upp och bedriva fristående teckenspråkiga skolor som ett alternativ till grund- och specialskolan.

Precis som det idag finns möjlighet att etablera fristående skolor som alternativ till grundskolan ska det också finnas samma möjlighet för teckenspråkiga barn.

Tidigare försök att etablera en teckenspråkig skola, bland annat senast av Dramaski Utbildning AB, har visat på juridiska hinder inom skollagstiftningen och dessa måste undanröjas.

Yrkande:

Stockholms Dövas Förening föreslår att kongressen beslutar:

- att SDR ska arbeta för att samtliga hinder som finns för att bedriva en fristående teckenspråkig skola ska undanröjas.

Förbundsstyrelsens yttrande:

Ett stort arbete har tidigare gjorts av Dramaski Utbildning AB för att bilda en teckenspråkig friskola. Hindren var många och de är i dagsläget alltför svåra att överbrygga. För det första behöver skollagen ändras, så att den tar hänsyn till döva barns behov. Även antagningen till specialskolan behöver harmoniseras med barnkonventionen som sedan januari 2020 är svensk lag. Som det är idag blir inte alla döva som söker till specialskolan antagna. Det fria skolvalet existerar inte. Först efter att en ändring av skollagen förverkligats kan arbetet återupptas så att fler alternativ ska kunna bli verklighet. I nuvarande påverkansarbete betonar vi ofta att det saknas ett fritt skolval för döva barn och ungdomar.

Förbundsstyrelsen föreslår att kongressen avslår motionen.